

Nr 26

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående möjligheterna för inlandssågverken i Norrbotten och Västerbotten att köpa virke från domänverket.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 553 av herr *Mattsson m. fl.* samt II: 678 av herr *Petersson m. fl.*, har hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala, att inlandssågverken i Norrbotten och Västerbotten bereds möjlighet att inköpa virke från domänverket på med Aktiebolaget Statens skogsindustrier (ASSI) likvärdiga villkor.

Beträffande det närmare innehållet i motionerna får utskottet hänvisa till motionen II: 678.

Över motionerna har avgetts yttranden av domänstyrelsen och Sveriges skogsägareföreningars riksförbund, varjämte Svenska sågverksföreningars riksförbund inkommit med en skrivelse i ämnet.

Domänstyrelsen avstyrker bifall till motionärernas hemställan.

Vad gäller uppgifter om domänstyrelsens virkesdispositioner och anledningen till de utbudsminskningar för den enskilda industrien som styrelsen vidtagit hänvisar styrelsen härvid till sitt utlåtande den 27 augusti 1964 till Kungl. Maj:t över vissa framställningar i ämnet. I nämnda utlåtande anförde domänstyrelsen bl. a. följande.

Virkesdispositionen år 1964/65

De av styrelsen för innevarande år beslutade virkesdispositionerna inom de fyra nordligaste överjägmästaredistriktet — Övre Norrbottens, Nedre Norrbottens, Skellefteå och Umeå distrikt — framgår av de grafiska sammanställningarna å bil. 1—4. Sammanställningarna visar bland annat följande.

A. Utbudet av virke på rot

De i försäljningslängderna upptagna rotposterna åren 1963 och 1964 omfattar följande kvantiteter.

Utbud 1963	358 500 m ³ sk
Försålt 1963 totalt	350 000 »
härav till ortsindustrien	200 100 »
Utbud 1964	265 400 »

Det totala utbudet av skog på rot — i försäljningslängderna upptagna rotposter samt för försäljning genom lokalförvaltningarna avsedda rot-

poster — minskar från 430 000 m³sk år 1963 till 362 000 m³sk år 1964 eller med 16 %.

B. Leveranser av upphugget virke

Sammanställningarna å bil. 4 visar i stort sett oförändrade timmerleveranser till ASSI åren 1962/63, 1963/64 och 1964/65. Jämfört med leveranskvantiteten 1961/62 har en viss minskning ägt rum. Denna sammanhänger med dels att avverkningarna under senare år i ökad utsträckning måst förläggas till gammal och överårig skog, från vilken utbytet på grund av skador medfört minskad andel timmer, dels att en kvantitet på ca 1,3 milj. f³tr, som tidigare tillförts ASSI på Ume älv, numera levereras till SCA enligt en i samband med nedläggandet av ASSI:s legosågning i Sandvik träffad överenskommelse mellan ASSI och SCA.

Leveranstimret avsett för ortsindustrien har utbudits genom införande av anbud. Utbudna poster har som regel förvärvats av de lokala sågverken. Ett undantag härifrån utgjorde 1960/61 års säsong, då av utbudna ca 2,5 milj. f³tr leveranstimmer endast ca 1,9 milj. f³tr försålles till ortsindustrien. Utbudet 1963/64 uppgick till ca 2,4 milj. f³tr och beräknas 1964/65 till ca 2,2 milj. f³tr. Minskningen är ej större, än att den kan komma att helt eller delvis elimineras, därest timmerpriserna i år stiger relativt starkare än massaveden, och den ekonomiska apteringsgränsen mellan timmer och massaved därigenom förskjutes mot lägre dimensioner.

Den relativt låga till ortsindustrien försålda timmerkvantiteten 1960/61 orsakades därav, att den finska industrien detta år — i öppen konkurrens med den svenska industrien — inköpte betydande kvantiteter sådana leveransvirkesposter, som eljest regelmässigt brukat förvärfvas av ortsindustrien. De finska köpen i Sverige, som jämväl omfattade auktionsvirke, ledde till en överenskommelse mellan de finska och svenska skogsindustrierna, som begränsade eller förhindrade industriernas fortsatta virkesköp i respektive grannland. Förhållandet har för ASSI:s del medverkat till ett bortfall av råvara för sågverksdriften i storleksordningen 3 milj. f³tr, motsvarande en produktion av 9 000—10 000 stds. Den minskning av utbudet skog på rot samt av leveranstimmer, avsett för ortsindustrien, som styrelsen vidtar för år 1964/65, innebär ett minskat timmerutbud i storleksordningen ca 1 milj. f³tr, motsvarande ca 3 000 stds sågat virke.

Styrelsen får beträffande virkesdispositionen sammanfattningsvis framhålla, att denna jämfört med de senaste åren medför i stort sett oförändrade timmerleveranser och starkt ökade massavedsleveranser till ASSI, kraftigt minskade massavedsleveranser till övrig storindustri samt en viss nedskärning av utbudet på rot samt av leveranstimmer avsett för ortsindustrien. 1961/62 och tidigare levererades något större kvantiteter sågtimmer till ASSI. Den numera minskade leveransen från domänverket i förening med ovan berörda minskade möjligheter att erhålla timmer från annat håll synes framtvinga en nedskärning av ASSI:s sågverksrörelse i Norrbotten.

Det minskade utbudet rotposter påverkar relativt sett tillgången på massaved mer än tillgången på timmer, enär utbudna rotposter i stor utsträckning består av relativt klen virke lämpat främst för massaved, under det att en jämfört härmed ökad timmerandel förekommer i rotpostutbudet i sydligare distrikt. Styrelsen har — i avsikt att mildra verkningarna för ortsindustrien av utbudsminskningen i Skellefteå och Umeå distrikt — anmodat lokalförvaltningarna inom dessa distrikt att vid höstens rot-

postutbud eftersträva normalt utbud av bilvägsposter, d. v. s. för orts-industrien lämpade poster.

Ändringarna i virkesutbudet har skett med hänsyn till

- 1) ASSI:s på grund av utbyggnader starkt ökade massavedsbehov samt bolagets stora timmerbehov.
- 2) Det under senare år minskade timmerutbytet från domänverkets avverkningar, vilken minskning icke kunnat helt kompenseras genom ökade uttag. Ytterligare höjningar av avverkningarna från kronans skogar kan enligt aktuella tillväxt- och avverkningsberäkningar icke vidtagas.

Härutöver framhåller domänstyrelsen i nu förevarande sammanhang följande.

Styrelsen får, utöver vad i nyssnämnda utlåtande anförts, framhålla, att tillkomsten av det av statsmakterna beslutade nya pappersbruket vid Lövholmen i Piteå, varigenom ASSI:s behov av massaved i runt tal fördubb-lats — från ca 20 milj. kubikfot till ca 40 milj. kubikfot (f³tr) — fram-tvingat ändrade dispositioner av domänverkets virke. Av betydelse för dis- positionen har därjämte varit ASSI:s stora timmerbehov samt det under senare år minskade timmerutbytet från domänverkets avverkningar, vilken minskning sammanhänger med att avverkningarna i ökad utsträckning måst förläggas till gammal och överårig skog, från vilken utbytet på grund av skador medfört minskad andel timmer. Minskningen i timmerutbytet har inte helt kunnat kompenseras genom ökade uttag. Årsleveransen tim- mer till ASSI:s norrlandsverk anges i mellanvarande ramavtal av år 1957 till ca 21 milj. f³tr. Denna kvantitet beräknar styrelsen med nuvarande rakhetsbestämmelser och minimidimensioner på timmer' motsvara ca 18 milj. f³tr. I medeltal har under tiden 1958/59—1962/63 levererats 17,7 milj. f³tr. Med den minskning, som nu skett av utbudet till övriga köpare, be- räknas leveranserna av timmer till norrlandsverken på sikt uppgå till 17 milj. f³tr per år. Ytterligare höjningar av avverkningarna från kronans skogar kan enligt aktuella tillväxt- och avverkningsberäkningar inte vidtas.

Minskningen i det totala utbudet till de olika köparekategorierna går främst ut över massavedskvantiteterna till den enskilda storindustrin men drabbar även i viss mindre omfattning inlandets sågar. Den sammanlagda minskningen innevarande säsong av timmerutbudet för dessa sågar beräk- nas till ca 1 milj. f³tr motsvarande 3 000 stds sågat virke och av massa- vedsutbudet till ca 2 milj. f³tr eller totalt timmer + massaved ca 3 milj. f³tr. Angivna 3 000 stds motsvarar endast 4 % av inlandssågarnas totala produktion enligt produktionsuppgiften i motionerna.

Enligt styrelsens mening skulle en minskad sysselsättning för ortsindu- strien genom utbudsminskningen knappast behöva uppkomma annat än rent lokalt. I fråga om sina överväganden i detta sammanhang anför sty- relsen följande.

Styrelsen beklagar livligt om minskad sysselsättning för ortsindustrin skulle uppkomma genom utbudsminskningen. Styrelsen har haft att väga risken härför mot risken av att ASSI, som i Norrbotten till mer än 90 % av sin råvaruförsörjning är beroende av virke från domänverkets skogar och som genom det enligt statsmakternas direktiv — riksdagens beslut med anledning av prop. 1957: 117 — mellan styrelsen och bolaget upprä- tade långsiktiga avtalet inom nämnda landsdelar avsetts erhålla tryggad

1* — Bihang till riksdagens protokoll 1965. 10 saml. Nr 26

råvaruförsörjning från statsskogarna, tvingas till betydande driftsinskränkningar på grund av virkesbrist.

Vad i övrigt angår domänverkets inställning till näringslivet och sysselsättningen i inlandskommunerna vill styrelsen särskilt hänvisa till vad styrelsen anfört i sin förenämnda skrivelse av den 27 augusti 1964, nämligen:

»På längre sikt skulle således en mycket stark ökning av råvarutillförseln till inlandskommunernas trävaruindustri vara nödvändig, därest den önskade utbyggnaden och rationaliseringen av dessa industrier skall kunna genomföras. Styrelsen delar inlandskommunernas uppfattning, att en sådan utveckling av näringslivet i inlandet i och för sig vore påkallad — en uppfattning, som bland annat kommit till uttryck i styrelsens yttrande över betänkandet 'Aktiv lokaliseringspolitik'. Styrelsen har emellertid att väga detta råvarubehov mot nödvändigheten av att förse ASSI med råvara i sådan utsträckning att sysselsättningen vid dessa industrier någorlunda säkras. Inlandskommunerna säger sig i sin skrivelse icke heller vilja påyrka sådana begränsningar i leveranserna till ASSI, att driftsinskränkningar av denna anledning blir erforderliga. Då styrelsen planerat sina leveranser för innevarande säsong och för den närmaste framtiden, anser sig styrelsen ha gjort en skäligen avvägning mellan dessa båda motstridiga intressen. Det kan i anslutning härtill nämnas att icke heller ASSI erhåller den virkeskvantitet, som man från det hållet begärt.»

Vad beträffar möjligheterna för skogsägarnas föreningsrörelse att lämna tillskott även till ASSI:s råvaruförsörjning uttalar domänstyrelsen, att ASSI såvitt styrelsen har sig bekant hittills endast kunnat förvärva ringa kvantiteter från dessa föreningar. Enligt styrelsens uppfattning måste det anses starkt önskvärt, att de möjligheter som kan finnas till ökade leveranser till ASSI och övrig skogsindustri från skogsägareföreningar, allmänningar och enskilda skogsägare utnyttjas. En kvantitetsökning till ASSI från dessa skogsägargrupper kan dock inte väntas bli av den storleksordningen att den ger domänverket möjlighet minska sina nuvarande virkesleveranser till ASSI.

Vidare framhåller domänstyrelsen, att en återgång till tidigare års virkesutbud från kronans skogar till enskilda skogsindustrier i Norrbotten och Västerbotten skulle förutsätta att domänverket i försättningen icke skulle ta hänsyn till ASSI:s nu genom utbyggnader starkt ökade virkesbehov, och att den naturliga och ömsesidiga beroendeställningen i virkeshänseende mellan domänverket och ASSI i norra Sverige som kommit till uttryck i ramavtalets bestämmelser skulle begränsas i hög grad. Styrelsen finner för sin del att förhållandena på virkesmarknaden i Norrland icke medger en återgång till de leveranskvantiteter, som tidigare gällt mellan domänverket och ASSI.

Vad slutligen beträffar önskemålen att inlandssågarna skulle erbjudas virke från domänverket på lika villkor som ASSI finner domänstyrelsen med hänsyn bl. a. till sina virkesförsäljningar i stort det vara helt utslutet att försäljningarna till inlandssågverken skulle kunna bindas till

kvantiteter, priser och villkor i övrigt enligt de grunder, som gäller för domänverkets leveranser till ASSI. Styrelsen fortsätter:

Dylika leveransgarantier förutsätter en sådan nära samhörighet mellan leverantör och mottagare, som finns exempelvis mellan skogsägarnas organisationer och de egna industrierna, mellan skogsbolagens egna skogar och industrier samt mellan domänverket och ASSI, men kan inte överföras att gälla försäljningar av domänverkets virke till enskilda skogsindustrier som har att konkurrera om det virke, som utbjuds på öppna marknaden. Ett bifall till motionerna skulle påverka försäljningen även i övriga delar av landet på ett för domänverket ogynnsamt sätt.

Därtill kommer att den enligt motionerna önskade leveransordningen till de enskilda sågverken ur domänverkets synpunkt icke kan ifrågakomma av den anledningen att ASSI erbjuder helt andra och för det mekaniserade storskogsbruket mer lämpade mottagningsförhållanden än de mindre sågverken. Den rationellare virkesmätning — stickprovsmätning vid industri och vid flottledsskilje — och mottagning av stora virkespartier innehållande samtliga vid avverkningen fallande sortiment som är möjlig vid leverans till ASSI ger rationaliseringsvinster som även täcker in betydande skillnader i transportavstånd för olika leveransalternativ.

I viss omfattning redan nu och än mer på sikt inriktar sig de stora väl integrerade skogsindustrierna för en höggradigt rationell virkesmottagning, där virkesleverantören erbjuder möjlighet till leverans av hela stammar och av sortiment i för leverantören valfri blandning med sortering vid industrien. De kostnadsminskningar för virkets tillredning och transport, som härigenom kan ställas i utsikt, är för skogsbruket av vital betydelse.

Sveriges skogsägareföreningars riksförbund anför till en början, att förbundet saknar underlag för att bedöma, om det ur domänverkets synpunkt varit ekonomiskt motiverat att minska utbudet av rotposter och skogsprodukter till inlandssågverken. Enligt förbundet syns det emellertid principiellt diskutabelt att begränsa utbudet av råvara till inlandssågverken om dessa kan erbjuda lika goda villkor som ASSI och om inlandssågverken varit årligen återkommande köpare av domänverkets virke.

Vidare instämmer förbundet i de synpunkter som anförts i motionen när det gäller behovet av åtgärder för att främja ett differentierat näringsliv, särskilt i Norrlands inland. Enligt förbundet bör härvid industriell verksamhet med tradition och naturliga förutsättningar, såsom träförädling, rimligen få utvecklas under fri konkurrens.

Under de senare åren har, fortsätter förbundet, skogsägareföreningarna i Norrbotten och Västerbotten ökat sågtimmerleveranserna högst väsentligt till de privata sågverken i inlandet. Ökningen är särskilt kraftig denna säsong, varför ifrågavarande industrier inte torde ha underskott på sågtimmer för dagen. Vid leveranserna har det varit naturligt att om möjligt söka försörja de sågverk, som är bäst belägna för bondeskogsbruket. De inlandssågverk, som ligger inom bondeskogsbrukets naturliga avsättningsområden, har därför främst erhållit tillskotten. Skogsägareföreningarna har

av företagsekonomiska skäl ej medverkat i transporter av sågtimmer från kustregionerna till sågverk i inlandet.

Vad beträffar det i motionen gjorda uttalandet att skogsägarnas föreningsrörelse torde ha möjligheter att lämna betydande tillskott även till ASSI:s råvaruförsörjning framhåller förbundet följande.

Sett ur ekonomiska och kostnadsmässiga synpunkter borde förutsättningarna vara bättre för skogsägarnas föreningsrörelse att sälja tillgängligt sågtimmer från privatskogsbruket till kustindustrin än de är för leverans av sågtimmer från domänverket, vars skogar är mer koncentrerade till inlandet. Ur transportekonomisk synpunkt är det därför förenat med fördelar om de privata skogsägarnas sågtimmer från kustområdena förädlas vid kustaågverken och småsågar belägna inom denna region varigenom kostnadsfördyrande transporter undvikes.

Avslutningsvis framhåller förbundet att skogsägarrörelsen ser som sin målsättning att skapa bästa möjliga ekonomiska utbyte för skogsbruket. Detta vinnas självfallet bäst om föreningsrörelsen i samverkan med industrien fullföljer sin strävan att söka åstadkomma en så rationell fördelning av tillgängliga råvarukvantiteter som är möjlig ur bl. a. skoglig synpunkt. Förbundet finner med hänsyn till dessa och förut angivna förhållanden de av motionärerna anförda synpunkterna värda beaktande.

Svenska sågverksföreningars riksförbund finner motionärernas yrkande om pris- och marknadsteknisk likaställning för ASSI och inlandsverken vara motiverat. Förbundet förklarar sig instämma i att sådana åtgärder måtte vidtas, att den enligt förbundets mening rådande diskrimineringen i pris-, kvantitets- och kvalitetshänseende kan undanröjas och konkurrens på lika villkor med ASSI skapas.

Härvid erinrar förbundet om att syftet med det år 1957 träffade, långfristiga leverans- och prissättningsavtalet mellan ASSI och domänstyrelsen i första hand var att tillförsäkra domänverket tryggad avsättning av rundvirke. Detta är enligt förbundet inte längre angeläget för domänverket, eftersom råvarusituationen i Norrbotten, som framför allt berör ASSI, under avtalets giltighetstid utvecklats så att domänverket med lätthet skulle kunna bereda sig avsättning oberoende av avtalet.

Genom att avsättningen i dag tryggas genom marknadsutvecklingen finns, anför förbundet vidare, inte längre något samband mellan å ena sidan syftet att bereda sysselsättning och å andra sidan domänverkets önskan om avsättningsgaranti. Tillgänglig råvara utnyttjas maximalt och erbjuder ingen marginal för »ökad sysselsättning». Det andra i avtalet angivna syftet med avtalet — att tillförsäkra ASSI tryggad råvaruförsörjning för industriellt ändamål — har därmed, fortsätter förbundet, blivit ett fristående, företagsmässigt intresse för ASSI. Avtalet torde emellertid inte ha åsyftat särskilda förmåner för ASSI jämfört med bl. a. de enskilda inlandssägver-

ken i norr. Sådana har därför uppstått helt vid sidan av avtalets intentioner.

Därefter anger förbundet vissa förhållanden som visar, att strukturella betingelser för effektiv konkurrens föreligger på färdigvarusidan, medan däremot råvarusidan framstår som starkt konkurrensbegränsad. Härom anför förbundet:

I Norr- och Västerbotten var vardera 110 köpsågverk i drift 1964. De tillverkade ca 104 000 std. Av dessa är 82 med en produktion av 67 000 std organiserade. Dessa verk tillämpar icke ensartade utpriser. ASSI utgör däremot en beslutsenhet, som driver fyra sågverk med drygt 68 000 std tillverkning. Liknande gäller om skogsägareföreningarna, vilkas fyra sågverk tillverkar 10 500 std. De enskilda kustbolagen representeras av sex sågverk och tillverkar 62 000 std.

Köpsågverken erhåller numera $\frac{1}{4}$ à $\frac{1}{3}$ av sina råvaror från domänverket. Det är att märka, att domänverket svarar för 45 % av innehavet av skogsmark. Från enskilda skogar erhåller de omkring hälften av sin råvara. De enskilda skogarna, som omfattar ungefär $\frac{1}{3}$ av skogsmarken, domineras av skogsägareföreningarna. Övriga allmänna skogar och bolag förser företagen med ungefär 15 % av deras råvarubehov. Affärerna mellan kustbolag och inlandssågverk sker huvudsakligen som byten av bl. a. massaved mot sågtimmer. Dessa transaktioner får lämnas utanför en bedömning av utbudsstrukturen. De förutsätter ju, att inlandssågverken primärt har tillgång till rotposter genom bl. a. utbud från domänverket. Det sålunda begränsade utbudet är alltså styrt av i huvudsak två säljare, domänverket och skogsägareföreningarna.

De norrbottniska köpsågverkens produktion har, fortsätter förbundet, från 1958 till 1964 måst minska sitt utbud från knappa 38 % av det samlade utbudet till något över 30 %. Uppgifterna rörande råvaruförsäljningen pekar enligt förbundet entydigt på att köpsågverkens minskade marknadsandel för Norrbottens vidkommande förorsakas av otillfredsställande råvaruförsörjning. Detta sammanhänger med det minskade utbudet från domänverket. För inlandssågarna har därvid denna minskade råvarutillgång blivit särskilt kännbar, eftersom de till skillnad från flertalet andra regelmässigt saknar egna skogar.

Förbundet framhåller vidare, att sågverkens kvantitativa inköpsplanering i hög grad är knuten till de förhandlingar, vid vilka ådalspriserna fastställs. I direkt anslutning till dessa förhandlingar träffas mellan företrädare för de förhandlande parterna uppgörelser om leveranskvantiteter. Inlandsföretagen äger ej delta i ådalsförhandlingarna och saknar därför möjligheten att preliminärt säkra sin råvarutillförsel. De kan inte heller falla tillbaka på garantier av ASSI-typ. Förhandlingar med domänverket kommer inte i fråga. För att från detta utgångsläge förbättra sin råvaruförsörjning är inlandssågverken hänvisade till auktionsköp i betydligt större omfattning än övriga köpare. Förbundet fortsätter:

Deras råvaruköp består till ca hälften av rotposterna. Proportionen av sådana köp från domänverket är ännu större. ASSI deltar inte i dessa auk-

tioner utan gör sina köp i form av leveranstimmer. Det har uppgetts, att ASSI tar ca 80 % av sina råvaror från domänverket. Rotpostköpen är alltså en följd av det begränsade utbudet men har konsekvenser även på kvalitets- och självkostnadssidan. Domänverkets utbud av skog på rot har minskat kraftigt, ca 45 % från 1960.

I fråga om prisförhållandena anför förbundet följande.

För leveranstimmer gäller vissa skiljaktigheter till ASSI:s förmån i fråga om minimidimensioner och rakhetsbestämmelser. Detta förhållande bekräftas av fjolårets statsskogsutredning. Skulle inlandssågarna förvärva samma sortiment som ASSI, bleve deras styckkostnader givetvis ännu mycket högre. De priser, som läggs till grund för byten av ved mot timmer blir för inlandssågarna oförmånliga, eftersom de köper massaved bl. a. på auktion med den prishöjning, som präglar dylika, medan däremot massavedens värde som bytesvara bestäms av de senare hållna ådalsförhandlingarna. För att i görligaste mån minska denna olägenhet föränledes inlandssågarna att som sågtimmer ta ut även sådana dimensioner och kvaliteter, som på förädlingsstadiet förorsakar ett i förhållande till konkurrenter ogynnsammare kostnadsläge.

Domänstyrelsen har till utvecklande av sin talan upprättat en tablå över prisspridningen för vissa leveranstimmeravslut inom Skellefteå och Umeå distrikt. Tablåen berör dock över huvud inte ASSI:s priser. Den visar i själva verket bara, att medan priserna till detta bolag är fast reglerade genom avtal, kommer anbudspriserna för de enskilda företagen, stora som små, att följa en oregelbunden kurva. Detta är inget argument mot de enskilda såverkens krav på att behandlas på samma sätt som ASSI. I syfte att vederlägga påståendet om prisdiskriminering till ASSI:s förmån för leveranstimmer har domänstyrelsen vidare gett offentlighet åt följande kalkyl:

Sågverken betalade för 16' × 8" furu o/s stock grundpris	
fritt bilväg (heltumsklasser)	225 öre/f ³ tr
pristillägg enligt exemplet	25 >
pris fritt bilväg (=domänverkets pris)	250 öre/f ³ tr
Kustindustrien betalade	
ådalpris inklusive tillägg, enligt klaganden	256 öre/f ³ tr
korrigerig för halvtumsklasser	5 >
avgår medelfraktkostnad	20 >
	241 öre/f ³ tr
genom stickprovsmätning vid stora leveranser vinner domänverket ca	9 >
förskottsbetalning	6 >
domänverkets pris	256 öre/f ³ tr

Kalkylen avser således inlandssågverken och skellefteådistriktet respektive kustindustrien. Jämförelse har däremot inte gjorts med ASSI som köpare i motsvarande situation. Materialet kan således ej styrka talan. Mot kalkylen erinras i övrigt följande.

Domänverket har självt noterat, att medelfraktkostnaden är högre än 20 öre, om jämförelsen gäller leverans till kustindustri från inlandet. Således torde fraktkostnaden vid leverans till ASSI i Piteå vara 40 å 45 öre/f³tr. Detta bekräftas f. ö. i ett ASSI-uttalande i juli 1965 i Norrbottens-Kuriren.

Säljaren har angivit sig vinna 9 öre per fot genom införd stickprovsmätning hos kustindustrien. Härvid anmärks nu dels att virkesföreningarnas genomsnittliga mätningskostnader är knappa 6 öre/enhet, varför »besparingen» endast i extrema fall skulle kunna uppgå till 9 öre, dels att stickprovsmätning numera dispensvis och i icke obetydlig utsträckning genomförs eller kan genomföras även vid inlandssågverken. Alldeles bortsett härifrån skall mätningskostnaderna bestridas av köparna. Därför kan den av leverantören här redovisade kalkylen inte uppta denna post.

Med posten å 6 öre, rubricerade »förskottsbetalning», avses tydligen en premie till den avnämare, som förskotterar likvid. ASSI:s möjlighet att förfara så framstår för en utomstående så begränsad, att köparna låtit aukt. revisorn Per Rydholm företa en likviditetsbedömning. Denna ger anledning ifrågasätta postens berättigande i en alternativ kalkyl gällande ASSI: »Tillgängliga siffror gör det osannolikt, att bolaget skulle ha varit i stånd att uppträda som förskotts- eller ens kassabetalare i förhållande till någon stor råvaruleverantör åren 1961—63», heter det i denna rapport.

De delar av kalkylen, som i förevarande fall kan jämföras med inlandssågverkens pris fritt bilväg, 250 öre, synes därför vara $256+5 \cdot 40 \text{ öre} = 221 \text{ öre}$. Med dessa justeringar får diskriminationsfrågan ytterligare belysning. Dessutom må åberopas en annan kalkyl. Den är utarbetad på grundval av prismaterial från Skogsbrukets datacentral i Sundsvall. Här handlar det om praktikfall. Domänverket erhöll ett belopp, som med ca 30 % översteg vad ASSI under motsvarande omständigheter skulle ha betalt. Detta är en följd av att domänstyrelsen tillämpar helt olika marknadsföring för ASSI (förhandling på basis av ådalspris) och inlandssågar (anbud och för rotposter auktion).

I ett särskilt utlåtande, som skogl.dr. Magnus Nordquist, Falun, upp rättat och som delgivits domänstyrelsen, tas bl. a. en rad skogliga marknadsfrågor upp. Dessa är i och för sig väl kända, men det karakteristiska är, att de genomgående lösts till nackdel för köpsågverken, medan ASSI fått en serie klara fördelar just genom sitt speciella inköpsätt. ASSI går även fritt från de s. k. omvända kvantitetsrabatterna.

Inom handeln med sågtimmer och massaved har av ålder rått det säragna förhållandet, att samlade och relativt stora årsutbud samt mer eller mindre långfristiga kvantitetsuppgörelser och leveranser regelmässigt byter ägare till högre priser än de för distriktet i övrigt överenskomna och gällande, säger dr Nordquist bl. a. Dessa pristillägg är av varierande storlek och förekommer praktiskt taget utan undantag vid mycket stora virkesleveranser såväl utanför skogsägareföreningar som vid samlade och långfristiga leveranser från dessa. De förekommer även när det blott avses en ensam storleverans under det aktuella avverkningsåret men i synnerhet vid de långfristiga leveransavtalen. Dr Nordquist har kunnat fastslå, att ASSI undslipper pristillägg. Denna särskilda favör för ASSI har först därigenom beaktgjorts.

Betydelsen av de för inlandssågverk och ASSI skiljaktiga sågtimmerdimensionerna vid köp från domänverket föranleder följande uttalande.

Inlandssågverken i övre Norrland — liksom annorstädes i riket — utnyttjar och försågar i jämförelse med de stora exportsågverken vid kusten och ASSI regelmässigt lägre sågtimmerdimensioner, inte sällan ända ned till 4" i toppen, mot kustsågverkens minimitopptumtal, i regel 6". Inte bara från lokala utan också från allmänna synpunkter innebär detta förhållande en avgjord fördel av särskild betydelse vid råvarubrist eller

knapphet. Inlandssågverken torde även i fortsättningen nödgas att genomsnittligt arbeta med lägre minimi- och medeldimensioner å råvarusåg-timret än kustsågverken och ASSI, vilket ökar produktionskostnaden. Leveranspriserna vid avyttringen av den utfallande massaveden får ofta täckas av timmerdelen av virkesposten, en belastning som indirekt fördröjar såg-timret i virkesmätningen.

Med en jämförelse mellan utvecklingen av på leveranspriserna inom skellefteådistriktet under åren 1957—1964 och rotvarans förändringar under motsvarande år bevisar herr Nordquist riktigheten i tesen om vad det prismässigt betyder för inlandssågverken att vara hänvisade till så hög rotpostandel, jämfört med ASSI.

Rotpost- och leveransprisförändringar i skellefteådistriktet				
Säsong	rotpris + avverkn.- kostn. per	relativtal för rotposten	relativtal för leveranspriserna å sågtimmer	
	m ³ sk kr	(furu + gran)	furu	gran
1957/58	41: —	100	100	100
1958/59	36: 25	88	91	80
1959/60	39: 75	97	97	88
1960/61	45: 25	110	107	97
1961/62	46: 75	114	107	97
1962/63	41: 75	102	105	94
1963/64	46: 75	114	112	101
1964/65	59: 75	146	123	117

1957/58 kostade den avverkade rotposten 41 kr. (100 %), 1964/65 59: 75 (146). Leveransfuran steg till 123 % och leveransgranen till 117 %. Slut-satserna blir bl. a., dels att den relativa stegringen av leveranspriserna på sågtimmer inom skellefteåområdet har skett snabbare än för massahack och massaved, dels att stegringen av rotkostnaderna varit än högre. Inom skogliga fackkretsar framstår f. ö. som ett känt faktum, att det av ålder existerat och alltjämt existerar två prisnivåer inom skogshanteringen i fråga om skogsindustriens råvaruförsörjning.

Förbundet tillfogar, att verkningarna av domänstyrelsens politik utöver dess räntabilitetseffekter blir en tilltagande otrygghet. Fem sågverk i övre Norrland, som i och för sig borde ha kunnat drivas vidare, har nedlagts säsongen 1964/65. Orsaken har varit bristande råvarutillgång. Eftersom sågverken — och i många fall till dem knutna trämanufakturverkningar — i regel ligger i inlandet uppstår, anför förbundet vidare, en märklig motsatsställning mellan verkningarna av lokaliserings- och domänverks-politik. Arbetsmarknadsstyrelsen har i en rad fall sökt stimulera till ut-byggd trätillverkning inom samma område och f. ö. i vissa fall inom sam-ma företag som nu råvaru- och prismässigt blir diskriminerade.

Avslutningsvis anför förbundet följande.

Motionärernas yrkande om pris- och marknadsteknisk likaställning för ASSI och inlandsverken är motiverat av de här påvisade förhållandena. Domänstyrelsen motsätter sig givetvis detta enbart av profitskäl. Skulle

detta icke varit orsaken, funnes ju över huvud inget för verkets affärsdrift relevant skäl. Men ett utnyttjande av en monopolistisk situation i förhållande till inlandssågarna kan ej vara en godtagbar grund till att vidhålla nuvarande diskriminering. Förhandlingar måste godtas i ett demokratiskt samhälle — även med de mindre företagens organ, i detta fall AB Sågverksintressenter. Vi hänvisar därvid till utvecklingen, bl. a. på detaljhandels område, där konkurrensen mellan leverantörer i flertalet branscher varit sådan, att frivilligkedjor och andra organ för gemensamma inköp måste accepteras av leverantörerna som ett led i handelns struktur- omdaning och inköpsverksamhetens effektivisering. — AB Sågverksintressenter torde i väl så hög grad som åtskilliga organ på detaljhandels område uppfylla de formella kraven som marknadspart, och leverantörernas prissättning är redan nu utformad med sikte på en geografisk splittring av leveransställena. Man är beredd att anbringa AB Sågverksintressenters organisation så, att bolaget kan fungera som samfäld instans också för betalningsrutiner.

Utskottet. I föreliggande motioner framhålls vissa negativa följder för sågverks- och träförädlingsindustrier i Norrbottens och Västerbottens läns inland av domänverkets virkesförsäljnings- och prispolitik under senare år. Motionärerna erinrar om att inlandssågverken är hänvisade till att täcka hela sitt råvarubehov genom köp i form av antingen rotposter eller leveransvirke. Sågverken i nyssnämnda län täcker ca 30 procent av sitt råvarubehov genom köp från domänverket. Verkets utbud av rotposter och leveransvirke på den öppna marknaden inom länen har emellertid, anför motionärerna, under de senaste åren kraftigt reducerats till förmån för försäljningar till ASSI. Den härigenom minskade råvarutillgången för inlandssågverken hämmar enligt motionärerna utvecklingen inom ifrågavarande sektor av näringslivet och leder på längre sikt till allvarliga konsekvenser för berörda såväl företag som kommuner. Med stöd av det anförda hemställer motionärerna att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala att inlandssågverken i berörda län bereds möjlighet att inköpa virke från domänverket på med ASSI likvärdiga villkor.

Enligt domänstyrelsen har ändringarna i domänverkets virkesutbud föranletts främst av att ASSI:s massavedsbehov starkt ökat genom tillkomsten av det nya pappersbruket vid Lövholmen i Piteå. Av betydelse för virkesdispositionen har därjämte varit bolagets stora timmerbehov samt det under senare år minskade timmerutbytet från domänverkets avverkningar, vilket inte helt kunnat kompenseras genom ökade uttag. Styrelsen anser emellertid, att nedskärningen av virkesutbudet till ortsindustrien knappast behöver medföra en minskad sysselsättning för denna annat än rent lokalt. I sammanhanget erinrar styrelsen om att ASSI genom det enligt statsmakternas år 1957 meddelade direktiv (prop. 117, SU 111, rskr 295) mellan styrelsen och bolaget upprättade långsiktiga avtalet avsetts erhålla en tryggad råvaruförsörjning från statsskogarna inom ifrågavarande landsdelar.

Utskottet vill för sin del erinra om att den år 1964 tillsatta s. k. virkes-

balansutredningen enligt sina direktiv har att upprätta landsomfattande virkesbalanser, vilka avses ingå som ett led i olika undersökningar angående skogsbrukets och skogsindustriens strukturella problem. I direktiven har bl. a. framhållits önskvärdheten av att en virkesbalans för de norra delarna av landet upprättas med förtur. Enligt utskottets mening synes de av motionärerna berörda spörsmålen vara av den arten att de bör falla inom ramen för vad virkesbalansutredningen sålunda har att undersöka.

Med återopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 553 och II: 678 i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening ge till känna vad utskottet i det föregående anfört.

Stockholm den 16 november 1965

På jordbruksutskottets vägnar:

NILS G. HANSSON

Vid detta ärendes slutbehandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Lage Svedberg, Nils Hansson, Carl Eskilsson, Mossberger, Hermansson, Magnusson, Gunnar Pettersson, Isacson, Manne Olsson och Wanhainen;

från andra kammaren: herrar Hansson i Skegrie, Lindström, Arweson, Johanson i Västervik*, Nilsson i Lönsboda, Jonasson, Trana, Johansson i Simrishamn*, Hedin och Berndtsson*.

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservation

av herrar *Lage Svedberg, Mossberger, Magnusson, Manne Olsson, Wanhainen, Lindström, Arweson, Johanson i Västervik, Trana och Johansson i Simrishamn*, vilka ansett

dels att tredje stycket i utskottets utlåtande å s. 11 och 12 bort ha följande lydelse:

»Utskottet vill — — — (lika med utskottet) — — — med förtur. Enligt utskottets mening synes de av motionärerna berörda spörsmålen vara av den arten att de faller inom ramen för vad virkesbalansutredningen sålunda har att undersöka. Någon särskild åtgärd i anledning av motionerna synes därför icke erforderlig från riksdagens sida.»

dels ock att utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»att riksdagen måtte lämna motionerna I: 553 och II: 678 utan åtgärd.»